

Висновки. Таким чином, у ході проведеного дослідження було з'ясовано, що становлення емоційної стійкості під час підготовки музикантів-інструменталістів до виступів перед аудиторією включає в себе: визначення сили початково-вихідної мотивації та її корекцію до оптимальної міри з урахуванням індивідуальних особливостей, рівня виконавської майстерності, майбутньої форми звітності; ліквідацію дефіциту музичної інформації як один із засобів нівелювання небажаної дії внутрішніх стрес-факторів; емоційне оцінювання проміжних результатів діяльності завдяки аналізу та зіставленню якості реального й бажаного відтворення музичної інформації на початковій стадії роботи над творами і кінцевих – на завершальній; довільну саморегуляцію емоційної сфери та спрямування уваги на вдало відтворені текстові й виконавські компоненти з метою домінування стеничних емоцій.

Література

1. Аболин Л.М. Эмоциональная устойчивость в напряжённой деятельности, её психологические механизмы и пути повышения : автореф. дисс. на соискание учён. степени доктора психол. наук : спец. 19.00.01 "Общая психология" / Л.М. Аболин. – М., 1989. – 43 с.
2. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя / С.Б. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 189 с.
3. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смык. – М. : Наука, 1983. – 367 с.
4. Котова Л. Методичні засади формування емоційної стійкості у музикантів-інструменталістів // Л. Котова // Теоретичні та практичні питання культурології : зб. наук. статей. – Мелітополь : Сана, 2008. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 78–81.
5. Мирошин А.В. Эмоционально-волевая устойчивость и её формирование у студентов (на материале педагогического вуза) : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / А.В. Мирошин. – М., 1988. – 260 с.
6. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Я. Рейковский ; [пер. с польск., вступ. ст. В.Н. Вилонаса]. – М. : Прогресс, 1979. – 391 с.
7. Юник Д.Г. Увага як фактор формування виконавської надійності баяніста у вузах музично-педагогічної спеціальності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Д.Г. Юник. – К., 1993. – 202 с.
8. Юник Т.І. Вдосконалення методики запам'ятовування музичного тексту як засіб розвитку виконавської майстерності студентів-піаністів (на матеріалі педвузів) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т.І. Юник. – К., 1996. – 238 с.

КРАВЧЕНКО В.М.

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

У Законі України "Про освіту", Національній доктрині розвитку освіти у XXI ст. перед вищими навчальними закладами поставлено завдання забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння й упровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

У навчально-виховній діяльності закладів вищої освіти України впродовж попередніх десятиріч увага була зосереджена на оволодінні студентами значною сумою знань на екстенсивних засадах організації навчального процесу. За таких умов було досить складно забезпечити належний рівень інтелектуального розвитку особистості, підготувати її до самостійної пізнавальної діяльності впродовж життя. Тому на сьогодні можливості організації екстенсивної освітньої діяльності вищих навчальних закладів вичерпали себе.

Процеси глобалізації в усіх сферах соціально-економічного буття спричинили низку суперечностей у вищій професійній освіті:

– між високими темпами розвитку інформаційного середовища, вільного доступу до навчальної інформації й використанням традиційних методів навчання;

- між потребою інтенсивного розвитку професійної підготовки фахівців та існуючими в педагогічній практиці традиційними екстенсивними концепціями, що виявляються в загальних підходах до організації навчання й відсутності показників якості їхньої підготовки;
- між збільшенням обсягу інформації навчальних дисциплін та обмеженими можливостями їх засвоєння в окреслені терміни;
- між необхідністю інтенсифікації навчальної діяльності студентів, застосуванням із цією метою інноваційних технологій навчання та недостатньою розробленістю теорії й методики її впровадження;
- між індивідуальною мотивацією, потребами й цілеспрямованістю студентів та відсутністю особистісно орієнтованої системи підготовки;
- між потребою активної творчої самореалізації професійних компетенцій майбутнього фахівця з метою підвищення його конкурентоспроможності на ринку праці та відсутністю необхідних педагогічних умов.

Подолання виявлених суперечностей вимагає пошуку системного вдосконалення професійної підготовки фахівців за рахунок інтенсифікації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі.

Отже, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України інтенсифікація навчального процесу стає актуальною проблемою професійної підготовки студентів. Її розв'язання спрямоване на задоволення потреб суспільства в активних і творчих спеціалістах, які мали б ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку з обраного фаху, могли самостійно приймати рішення, пов'язані з професійною діяльністю, щоб цілеспрямовано створювати інтелектуальні й матеріальні цінності в майбутньому. Молодий спеціаліст має чітко усвідомлювати, що з отриманням диплома процес його професійної зрілості не закінчується. Починається серйозна самостійна робота з постійного оновлення своїх знань, швидкого адаптування до нових умов професійної діяльності.

Мета статті – розкрити шляхи інтенсифікації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі з метою вдосконалення професійної підготовки студентів.

Аналіз стану розробленості проблеми інтенсифікації професійної підготовки фахівців у вищій школі показав, що її розв'язання активізувалося наприкінці ХХ ст., але й досі відсутні науково обґрунтовані шляхи й засоби інтенсивної професійної підготовки фахівців у вищій школі.

У педагогічній науці інтенсифікація професійної підготовки студентів розглядається як така, що підвищує продуктивність навчальної праці, сприяє впровадженню інноваційних технологій, досягнень сучасної науки.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців шляхом інтенсифікації навчального процесу певною мірою висвітлена в наукових працях А.М. Алексюка, В.П. Андрущенко, Ю.К. Бабанського, В.І. Бондаря, Д. Брунера, Л.С. Виготського, Л.П. Вовк, С.У. Гончаренка, М.О. Данилова, В.В. Давидова, А. Дистервега, Д. Дьюї, Б.П. Єсіпова, Л.В. Занкова, І.А. Зязюна, Я.А. Коменського, Г.С. Костюка, А.І. Кузьмінського, В.Г. Кузя, І.Я. Лернера, М.І. Махмутова, О.Г. Мороза, А.І. Михайлушина, Н.Г. Ничкало, В. Оконя, В.Л. Омеляненко, В.О. Онишука, В.Ф. Паламарчук, Л.І. Прокопенко, О.Я. Савченко, М.М. Скаткіна, С.О. Сисоевої, О.В. Сухомлинської, Т.І. Сущенко, К.Д. Ушинського, С.Х. Чавдарова, М.І. Шута, Г.І. Щукіної та ін. Проте вказана проблема потребує подальшого ґрунтовного вивчення та розроблення.

Для більш глибокого розуміння сутності понять “інтенсифікація педагогічного процесу”, “інтенсивний”, “екстенсивний” звернемося до їх визначення у відомих словниках. Інтенсифікація (франц. intensification, від лат. intensio – напруження, посилення і facio – роблю) – посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвості [1]. Інтенсифікація – посилення, збільшення продуктивності, напруженості певного процесу за рахунок застосування нових технологій [2].

Отже, інтенсивний – напружений, посилений, дієвий, який дає найбільшу продуктивність.

Екстенсивний (від лат. extensivus – розширювальний, розтяжний), пов’язаний з кількісним (без поліпшення якості) збільшенням, поширенням; протилежний інтенсивному [2].

Виходячи із цих тлумачень, інтенсифікація означає використання засобів впливу на об’єкт; збільшення напруженості взаємодії суб’єктів, її дієвості та продуктивності кінцевого результату.

Шляхом перенесення цих тлумачень на взаємодію суб’єктів можна запропонувати визначення інтенсифікації педагогічного процесу як сукупності напруженої інтелектуальної взаємодії викладача та студента в процесі професійної підготовки, яка спрямована на отримання продуктивного результату – розвитку нових інтелектуальних утворень (знань, умінь, навичок, компетенцій).

Зауважимо, що інтенсифікацію пов’язують більше з процесом виробництва, посиленням його розвитку, повнішим і раціональнішим використанням технічних, матеріальних і трудових ресурсів на базі науково-технічного прогресу.

Інтенсивний розвиток відрізняється від екстенсивного такими характеристиками: нарощуванням виробничих потужностей на колишній технічній базі, збільшенням матеріальних ресурсів і кількості робітників. Характеризуючи розвиток виробництва, К. Маркс писав у “Капіталі”, що “...через відомі проміжки часу здійснюється відтворення, якщо розглядати його з суспільної точки зору – відтворення в розширеному масштабі: розширеному екстенсивно, якщо розширюється лише поле виробництва; розширеному інтенсивно, якщо застосовуються ефективніші засоби виробництва” [3].

Якщо розглядати професійну підготовку фахівців як процес “виробництва” інтелектуального продукту, то, за аналогією, інтенсивність педагогічного процесу можна визначити як усе повніше й раціональніше використання технічних (засоби навчання), матеріальних (кошти) і трудових (професорсько-викладацький склад) ресурсів, застосовуючи ефективні засоби “виробництва” (методи навчання) та досягнення науково-технічного прогресу.

Такий підхід до розгляду необхідного нам тлумачення інтенсифікації дає змогу визначити фактори інтенсифікації професійної підготовки студентів, напрями формування інтенсивного типу педагогічного процесу.

Ознайомлення з науково-педагогічною літературою, досвідом передових викладачів дає змогу визначити основні чинники, які впливають на ефективність інтенсифікації професійної підготовки фахівців.

Так, Т.А. Жижко виділяє, зокрема, такі чинники: модернізація освіти та використання інноваційних педагогічних технологій (проблемних, комп’ютерних, ігрових, формування творчої особистості), спрямованих на якісну перебудову навчально-виховного процесу, організаційно-методичне забезпечення

більш високого інтелектуального розвитку студентів, рівня їхньої самостійної пізнавальної діяльності [4].

Окреслюються деякі педагогічні умови ефективності навчального процесу на засадах інтенсифікації, зокрема, підготовка студентів до оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності, підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів.

На нашу думку, застосування інноваційних технологій, нових типів організації навчання в освітніх закладах змінює функції викладача з ретранслятора інформації на організатора навчально-виховного процесу.

Тому інтенсифікація професійної підготовки передбачає сформованість у студентів вищих навчальних закладів двох груп пізнавальних умінь – інформаційних та інтелектуальних, розвиток яких забезпечується: діагностикою рівнів самостійної пізнавальної діяльності, розробленістю змісту й методів формування пізнавальних умінь студентів як у процесі оволодіння конкретними навчальними дисциплінами, так і на міжпредметній основі; реалізацією особистісно орієнтованого підходу, що ґрунтується на врахуванні рівня навченості та розвитку студентів.

Під інтенсифікацією професійного навчання Л.Б. Колток розуміє підвищення продуктивності навчальної праці викладача і студента за кожен одиницю часу [5]. Як засіб інтенсифікації професійного навчання вона визначає застосування інформаційних технологій, основними характеристиками яких є можливість диференціації та індивідуалізації навчання. Узагальнюючи результати наукових досліджень і досвід творчих педагогів, Л.Б. Колток виділяє такі основні чинники інтенсифікації професійного навчання студентів, як: підвищення цілеспрямованості професійного навчання; посилення мотивації; збільшення інформативної місткості змісту освіти; застосування активних методів і форм навчання; прискорення темпу навчальних дій; розвиток навичок навчальної праці; використання комп'ютерів та інших нових інформаційних технологій.

Втім, з розвитком глобальної мережі Інтернет, що забезпечило вільний доступ до освітніх інформаційних ресурсів, з'явилась унікальна можливість інтенсифікації професійної підготовки студентів. Йдеться, зокрема, про використання бази знань та електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці студентів; оптимальне поєднання очної та дистанційної форм навчання для вдосконалення педагогічної взаємодії викладача та студентів.

Організація навчального процесу в сучасних умовах вимагає створення такого освітнього інформаційного простору навчального закладу, який дасть змогу забезпечити гідну професійну підготовку фахівців умовах запровадженої в навчальних закладах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Отже, процес формування інтенсивного типу педагогічного процесу є досить складним і багатограним, оскільки залежить від багатьох факторів – зовнішніх, притаманних мікро- і макросередовищу функціонування вищого навчального закладу, і внутрішніх, які діють і регулюються самим ВНЗ.

Визначаючи напрями інтенсифікації педагогічного процесу у вищих навчальних закладах, враховуємо особливості впливу різних рівнів освітньої підготовки фахівців, зокрема, таких як:

Міністерство освіти і науки:

– забезпечення орієнтації державних стандартів як нормативної складової освітньо-професійної підготовки фахівців на інтенсивний тип освітньої діяльності;

- проведення педагогічних експериментів з упровадження навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах інтенсифікації;
- запровадження моніторингу ефективності інтенсивних технологій та ін. Вищий навчальний заклад:
- прискорення побудови єдиного освітнього інформаційного простору ВНЗ та його зв'язку з глобальними мережами знань;
- розроблення засобів підтримки та моніторингу успішного впровадження педагогічного процесу на засадах інтенсифікації;
- оновлення технічних засобів з метою інтенсифікації педагогічного процесу;
- стимулювання та матеріальне заохочення організаторів оновленого інтенсивного педагогічного процесу.

Викладачі ВНЗ:

- підвищення педагогічної майстерності;
- методичне забезпечення ефективності нового інформаційного середовища навчального закладу, збільшення інформативної місткості змісту освіти, оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм навчальної взаємодії;
- інтенсифікація професійного самовдосконалення з метою адаптації до змін індивідуальних темпів розвитку студента.

Студенти ВНЗ:

- забезпечення цілеспрямованої мотивації до нових засобів інтенсивного навчання та активної творчої самореалізації майбутнього фахівця з метою його конкурентоспроможності на ринку праці;
- адаптація до інноваційного навчання та професійної підготовки фахівців;
- оволодіння сучасними методами самостійної навчальної діяльності в умовах прискореного темпу навчальних дій.

Отже, інтенсифікація професійної підготовки фахівців передбачає оптимальне поєднання всіх напрямів і рівнів.

Висновки. Таким чином, одним із перспективних напрямів удосконалення професійної підготовки студентів є розроблення та впровадження в навчальний процес науково обґрунтованих інтенсивних технологій, визначення оптимальних педагогічних умов інтенсифікації педагогічного процесу у вищих навчальних закладах.

Подальших досліджень потребують такі аспекти досліджуваної проблеми: розроблення теоретико-педагогічних основ та концептуальних положень інтенсивного розвитку професійної підготовки фахівців, створення системи методичного забезпечення навчального процесу в умовах інтенсивного інформаційного середовища навчального закладу.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
2. Бибик С.П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / [С.П. Бибик, Г.М. Сюта ; за ред. С.Я. Єрмоленко]. – Х. : Фоліо, 2006. – 623 с.
3. Маркс К. Собрание сочинений / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М., 1955–1981.
4. Жижко Т.А. Ефективність навчального процесу на засадах інтенсифікації / Т.А. Жижко // Наукові записки. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – Вип. 49. – Ч. 2. – С. 37–41.
5. Колток Л.Б. Проблема інтенсифікації навчання як складова модернізації освіти / Л.Б.Колток // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 75–81.